

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

I. A marosvásárhelyi Bemszobor talapzatának kőzete. Azon körülménynél fogva, hogy hazánk páratlanul szép és ritka kőzete, a gergyó-ditrói Piricske hegységben előforduló ditroit, mindekkorig ipari célokra nem lett földolgozva, a Bemszobor bizottságának abbeli elhatározását, miszerint ezen szobor talapzatát ezen kiváló hazai kőzetből készíteni, annak idejében a legnagyobb érdeklődéssel és örömmel fogadtam, miután magam hosszabb időt szenteltem ezen érdekes és ritka kőzetnek beható tanulmányozására és tudományos leírására. (I. A ditrói syenittömsz kőzettani és hegyszerkezeti viszonyairól. Egy táblával rajzokkal. Érték. a term. tud. köréből, kiadja a m. tud. Akadémia. IX. k. II. sz. 1874.) Ezen érdeklődésem növekedett, a mint megtudtam, hogy a bizottság elhatározása számos akadály daczára tényé vált, s a ditroit-talapzat csakugyan elkészült. Természetes tehát, hogy el nem mulaszthatám a jó alkalmat a Bemszobor leleplezésének szép ünnepélyén való megjelenésre s hogy azt saját tudományos céljaimra fölhasználám. Az ünnepély befejezte után figyelmesen megtekintém a szobor ditroit-talapzatát s arról a következőket mondhatom.

Távorról tekintve, a kőzet a sötétszürke márványnak benyomását teszi reánk, a mit az itt-ott rajta feltűnő világosabb erek és sávok csak nevelnek. Közelebb érve azonban világosan látható, hogy a kőzet apró fehér, szürke és fekete ásványszemcséknek a keveréke, itt-ott világosszürkés vagy fehér erekkel, sávokkal és foltokkal, s ezen küleme után ítélve közönséges aprószemű, amphiboldús syenittel vagy biotitdús granittal lehetne fölcserélni. A közelebbi megtekintésnél azonban látható, hogy a világosabb erekben, sávokban és egy-két tenyér nagyságú foltban a ditroitot jellemző kék sodalith pettyek és kristályos szemek föltűnedeznek. Legszebben látható ez a talapzat nyugotra fordult oldalának alsó felén, hol egy hullámzatosan görbült szallag ferdén vonul fölülről lefelé a kőtömszön keresztül, s annak jobb oldalán két tenyérnyi folt feltűnő módon egy madár testéhez hasonlít, a fejen egy nagy kék sodalith kristály helyettesítvén a szemet. A vékonyabb fehér erek a talapzatnak föltömszében nagyobb részt orthoklasból állók, sodalithnak alig némi nyomával. A

talapzat egyes részein alkalmatlan repedések láthatók ugyan, de egészben véve mégis megelégedhetünk annak ép- és szépségével, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy a kőzetet a felületről kellett venni, mivel rendes kőbánya mivelés alá nem vésztetett még e nevezetes műkő.

Tudományos szempontból a kőzetet aprószemű, amphibóldús eliolithsyenitnek (vagy foyaitnak) kell tartanunk, itt-ott kék sodalith tartalmú erozéttal, sávokkal és fészkekkel, de miután a ditroit elnevezést egy nagy tekintélyű német kőzetbuvár, Zirkel J. lipcsei tanár, behozta már a tudományba, s a közönség is fölkapta e nevet hazánkban, nincs használata ellen kifogásom; csak annyit kell megjegyezni, hogy az említett német kőzetbuvár csupán a sodalith-tartalmú eliolithsyenitet nevezte ditroitnak s a neki vizsgálatra régebben beküldött válogatott kézipéldányok alapján azt vélte, hogy ilyen sodalithos eliolithsyenit csakugyan önálló nagy tömegekben fordul elő Ditró vidékén. Saját a helyszínén két ízben tett kutatásom azonban azon eredményhez vezetett, hogy önálló ditroit-kőzet tulajdonképpen nincs, hanem hogy az önálló kőzet eliolithsyenit s hogy ebben itt-ott erozétek, sávok, szallagok, foltok, fészkek alakjában mutatkozik a gyönyörű szép sodalith pettyek által feltűnő ditroit, vagy is tudományosan következetesebben nevezve: sodalith-tartalmú eliolithsyenit. A ditroit neve alatt tehát nem szabad önálló kőzetfajt érteni, hanem legfeljebb az eliolithsyenit változatát ismerhetjük el benne.

Végül csak még egy észrevételt kockáztatok a szobor talapzatának szépészeti oldalát illetőleg. Velem együtt többen azt az észrevételt tették, hogy annak sötétszürke, messzébről egyneműnek látszó színe kissé komor és közönséges is, s ennél fogva nem felel meg a híreből vagy látásból ismert ditroitokhoz kötött várakozásoknak.

Miután Ditró vidékén, a Ditrópatak vagy a Tászokpatak völgyeiben, számos ponton lehet valamivel nagyobb szemű, fekete amphibolban kevésbé dús, ennél fogva világosabb és így derültebb benyomást eszközölő ily fajta kőzetet találni, én és a velem hasonló véleményen levők minden esetre szívesebben láttuk volna, ha az utóbbiból választották volna a szobor talapzatához az anyagot.

Dr. Koch Antal.

2. Quartzporphyr és granit zárványok a koppándi melaphyrtuffából. Pár évvel az előtt gyűjtém e darabokat, malyek a melaphyrtuffában idegenszerűségük által nagyon feltűntek s arról tanuskodnak, hogy nemcsak a granit, de a quartzporphyr is idősebbek a melaphyrnál, leg-